

Коцупатрий М.М.,
к.е.н., професор, професор кафедри
бухгалтерського обліку та консалтингу,
Бірюк О.Г.,
к.е.н., доцент, професор кафедри
бухгалтерського обліку та консалтингу,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ЩОДО ДИВІДЕНДНОЇ ПОЛІТИКИ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Питання нарахування і виплати дивідендів у фермерських господарствах (юридичних осіб) є важливим для членів фермерського господарства так як вони стимулюють ефективність їхньої діяльності, а також підлягають оподаткуванню. Дивіденди – платіж, що здійснюється юридичною особою, в тому числі емітентом корпоративних прав, інвестиційних сертифікатів чи інших цінних паперів, на користь власника таких корпоративних прав, інвестиційних сертифікатів та інших цінних паперів, що засвідчують право власності інвестора на частку (пай) у майні (активах) емітента, у зв'язку з розподілом частини його прибутку, розрахованого за правилами бухгалтерського обліку [1, пп.14.1.49]. В бухгалтерському законодавстві дивіденди – частина чистого прибутку, розподілена між учасниками (власниками) відповідно до частки їх участі у власному капіталі підприємства [2].

Слід зауважити, що ні в Законі України «Про селянське (фермерське) господарство» [3], ні в Законі України «Про фермерське господарство» [4] не наводиться інформація про доходи членів фермерського господарства у вигляді дивідендів внаслідок розподілу прибутків. У зв'язку з цим питання щодо виплати дивідендів членам фермерського господарства необхідно висвітлювати в статуті фермерського господарства.

Головним документом, який дає право на виплату дивідендів, методика і порядок їх нарахування є Статут фермерського господарства. У ньому мають бути вказані всі члени фермерського господарства та частка кожного із них у складеному (статутному) капіталі. Виходячи із вимог чинного законодавства дивіденди можуть виплачуватися лише емітентами корпоративних прав. Корпоративні права – права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами [1, пп.14.1.90].

Водночас у статуті фермерського господарства має бути вказана також можливість виплати дивідендів та періодичність їх виплати. Якщо в статуті фермерського господарства не вказано розмір часток кожного члена фермерського господарства та можливість виплати дивідендів, то виникає ризик визнання виплачених доходів дивідендами внаслідок розподілу прибутку (а це впливає на їх оподаткування).

Дивідендна політика – складова загальної фінансової політики підприємства, яка спрямована на оптимізацію пропорцій між тією часткою отриманого прибутку, що йде на споживання, і тією, яку капіталізують.

На наш погляд, метою розробки дивідендної політики фермерського господарства є встановлення оптимальної пропорції між поточним споживанням прибутку членами фермерського господарства і його капіталізацією для максимізації ринкової вартості господарства та забезпечення його стратегічного розвитку.

Найбільш розповсюдженими теоріями, пов'язаними з механізмом формування оптимальної дивідендної політики в розвинутих країнах є:

- ✓ теорія незалежності дивідендів (Ф. Модільяні та М. Міллера);
- ✓ теорія переваги дивідендів (М. Гордона та Д. Лінтнера);
- ✓ теорія мінімізації дивідендів (теорія податкових переваг);
- ✓ сигнальна теорія дивідендів (теорія сигналізування);
- ✓ теорія відповідності дивідендної політики складу акціонерів (теорія клієнтури).

Основними типами дивідендної політики є такі:

- ✓ консервативний (залишкова політика дивідендних виплат; політика стабільного розміру дивідендних виплат);
- ✓ помірний (компромісний) – політика мінімального стабільного розміру дивідендів з надбавкою в окремі періоди; політика стабільного рівня дивідендів;
- ✓ агресивний (політика постійного зростання розміру дивідендів).

Проведеними дослідженнями нарахування і виплати дивідендів фермерськими господарствами Черкаської області, в якій функціонує понад 1 400 фермерських господарств, встановлено наступне.

Частина фермерських господарств не має в Статутах положень про дивідендну політику, тому відповідно не нараховує і не сплачує дивіденди членам фермерських господарств. Таку позицію фермерські господарства обґрунтовують тим, що у зв'язку із значними витратами коштів на сплату відсотків за кредитами банків, вони змушені залишати всі кошти отриманого чистого прибутку на розширення матеріально-технічної бази господарств.

Значна частка фермерських господарств застосовує консервативний тип дивідендної політики – невисокий стабільний розмір дивідендних виплат. Це дає можливість фермерським господарствам направляти понад 70 відсотків чистого прибутку на розвиток матеріально-технічної бази господарств.

Лише незначна частина фермерських господарств застосовує агресивний тип дивідендної політики – понад 75 відсотків чистого прибутку направляється на виплату дивідендів членам фермерських господарств.

Встановлено, що окремі фермерські господарства весь чистий прибуток направляють на виплату дивідендів. В таких господарствах членам фермерських господарств взагалі не нараховується заробітна плата і не розподіляється чистий прибуток на доходи членам цих господарств. Це пов'язано з оптимізацією єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (члени фермерських господарств вже отримують пенсії).

Необхідно зауважити, що нараховані членам фермерського господарства дивіденди оподатковуються податком на доходи фізичних осіб і військовим збором. У фермерських господарствах, які сплачують єдиний податок, ставка податку на доходи фізичних осіб на нараховані дивіденди складає 9 відсотків, а у тих, що сплачують податок на прибуток – 5 відсотків. Водночас при капіталізації дивідендів у фермерських господарствах вони звільняються від оподаткування податком на доходи фізичних осіб. Суми нарахованих (включаючи і суми капіталізованих) дивідендів оподатковуються військовим збором за ставкою 1,5 відсотка.

Таким чином, дивіденди нараховуються і виплачуються у переважній більшості фермерських господарств, а їхня дивідендна політика враховує потреби їх капіталізації та забезпечення стратегічного розвитку.

Література

1. Податковий кодекс України Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI. Дата оновлення: 15.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 25.05.2021).
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 року №290. Дата оновлення: 29.09.220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (дата звернення: 25.05.2021).
3. Про селянське (фермерське) господарство: Закон України від 20.12.1991 №2009-XII. Дата оновлення: 15.05.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2009-12#Text> (дата звернення: 25.05.2021).
4. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 №973-IV. Дата оновлення: 21.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15> (дата звернення: 25.05.2021).
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 №436-IV. Дата оновлення: 15.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 25.05.2021).